

PEDAGOŠKE RETROSPEKTIVE I NOVE PERSPEKTIVE

VLADIMIR JANKOVIĆ

Početak djelovanja Katedre za pedagogiju datira od ljetnog semestra 1957/58. školske godine, upravo od vremena odvijanja žive diskusije o reformi cjelokupnog sistema našeg odgoja i obrazovanja i objave opsežnog elaborata pod naslovom *Prijedlog sistema obrazovanja i odgoja u FNRJ*.¹

Kao tadašnje glavne zahvate Reforme treba u prvom redu istaći: uvođenje obaveznog osmogodišnjeg školovanja djece između 7 i 15 godina kao i temeljni princip rada i života škole prema kojemu se škole-zavodi za obrazovanje, transformiraju u zavode za svestrani odgoj mladih generacija. Isto tako naglašena je nužnost povezivanja redovne nastave i slobodnih aktivnosti, te življeg angažiranja i međusobne suradnje svih pozitivnih društvenih faktora odgoja. Jer — kako je navedeno u *Prijedlogu* — društvena briga o odgoju mladih pokoljenja ne može se zaustaviti na pragu porodice i škole. Ona treba da se sistematski proširi na stvaranje i stalno poboljšavanje uvjeta za zdravo i kulturno provođenje slobodnog vremena. Bez toga bi sistem svestranog odgoja i obrazovanja omladine ostao defektan i nedovoljno efikasan.²

Iz takvih tendencija Reforme, kao i iz potreba same prakse, — u školi i izvan nje — mogao se crpsti bogat i vrijedan sadržaj i jasan putokaz svake pedagoške djelatnosti, pa tako i Katedre za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zadru.

Na iznesenim smjernicama bazirala se i programatska koncepcija Katedre, proklamirana nastupnim predavanjem o temi *Faktori odgoja u suvremenom društvu*.³

¹ *Prijedlog sistema obrazovanja i odgoja u FNRJ*, Beograd 1958.

² *Isto*, str. 166.

³ Vladimir Janković, *Faktori odgoja u suvremenom društvu*, Zadar, 1960.

Kao jedan od neposrednih zadataka postavljeno je formiranje nastavnika širokog formata s dobrim ovladavanjem struke i solidne pedagoške kulture, koji će znati i htjeti afirmirati svoju odgovornu funkciju na realizaciji težnji i zadataka novog sistema odgoja, drugim riječima, pedagoška polivalentnost koja uz stručnu nastavu u školi uključuje i sposobnost ocjenjivanja i uvažavanja svih faktora odgoja na principu njihove međusobne funkcionalne kompenzacije. To se osobito odnosi na rad s učenicima izvan djelokruga dotad prevladavajućih činilaca škole i porodice u kojem korištenje slobodnog vremena, kao specifične dimenzije u životu djece i omladine, postaje relevantnom formativnom snagom svestranog odgoja i obrazovanja.

I tako odmah u početku svog djelovanja, a u duhu proklamiranih koncepcija, Katedra provodi i svoj prvi istraživački zadatak anketiranjem učenika srednjih škola u Zadru o aktivnostima u njihovom slobodnom vremenu. U toj su zamašnoj akciji sudjelovali i studenti tadašnje druge godine studija. Prikupljeni podaci obuhvatili su cjelokupnu srednjoškolsku populaciju u gradu s preko 27 tisuća informacija. Obradeni materijali pružili su zaista vrlo vrijedne podatke o interesima omladine u slobodnom vremenu, a s namjerom da se na temelju toga pronađu i što povoljniji materijalni i organizacijski uvjeti na tom području života mladih ljudi u Zadru.

O rezultatima Ankete upoznati su predstavnici društveno-političkih i specijaliziranih organizacija koje u svojim redovima okupljaju djecu i omladinu.⁴ Na žalost, osim povoljnih ocjena izvršene akcije Katedre i mnogo ohrabrujućih obećanja, nije bilo drugih posljedica.

Uz ovaj prvi pokušaj povezivanja rada Katedre sa životom grada osnovan je i poseban »Centar za vanškolske aktivnosti« sa zadatkom da se budući nastavnici osposobe ne samo za nastavno-stručni rad u razredu, već i za organiziranje i vođenje slobodnog vremena učenika na području svoje studijske grupe predmeta. S tim ciljem formirane su slijedeće sekcije:

- Literarno-dramsko-filmološka,
- Sekcija za povijest i povijest kulture (povijest umjetnosti, muzika, filozofska antropologija),
- Društveno-politička sekcija,
- Sekcija za izlete, logorovanja i zajednička ljetovanja djece i omladine,
- Sportska sekcija.

⁴ Vladimir Janković, »Anketa o slobodnim aktivnostima školske omladine u Zadru«, *Bilten zavoda za unapređenje školstva NRH*, Zagreb, 1960, br. 1, str. 43—68.

Posebna pažnja poklonjena je programu društveno-političke sekcije u kojem su uključeni i razni oblici rada s omladinom: omladinske tribine, omladinske katedre, panel diskusije itd; zatim aktualne teme iz političkog i društvenog života: mjesto i uloga omladine u našem društvu, potreba stjecanja političkog obrazovanja, program Saveza omladine, sociološka i pedagoška analiza asocijalnih grupacija u svijetu i u nas, uloga omladinskih organizacija u odgoju mladih. Izbor tema izvršen je u suradnji s tadašnjim Komitetom narodne omladine u Zadru.⁵

Premda su studenti bili živo zainteresirani za taj oblik rada i djelovanja, Centar je nakon dvije godine prestao djelovati, jer društveni faktori izvan Fakulteta nisu pokazivali dovoljno zanimanja za organizirani rad s omladinom u slobodnom vremenu.

U cilju daljnjeg unapređenja i proširenja znanstvenog, istraživačkog i nastavnog rada uveden je 1963. godine studij pedagogije kao drugog glavnog predmeta, a sama Katedra proširila se na stupanj Odsjeka s dvije katedre: jedna, za Opću pedagogiju i druga, za didaktiku s metodikama. Ujedno je uvedena i jednotjedna praksa studenata u školama drugog i prvog stupnja.

Zakonskom legalizacijom zvanja školskog pedagoga Odsjek je 1965. godine uputio prijedlog Vijeću i Savjetu Fakulteta za otvaranje studija pedagogije na stupnju prvog glavnog predmeta uz posebno usmjeravanje na zvanje školskog pedagoga. Premda se već tada osjećala znatna potreba za navedenim prosvjetnim kadrovima, nastojanja su Odsjeka zbog materijalnih razloga odložena do dana većeg razumijevanja prosvjetnih ustanova u Splitu i u Zadru. Ta je odgoda potrajala punih deset godina, u kojem su se vremenu za taj toliko složen pedagoški poziv regrutirali kadrovi iz prakse i bez odgovarajućeg pedagoškog obrazovanja.

Slijedeći proklamirane smjernice znanstveno-istraživačkog i nastavnog rada i povezivanje djelovanja Odsjeka s društvenim i prosvjetnim potrebama u gradu, 1967. godine izvršeno je ispitivanje materijalnih i društvenih uvjeta korištenja slobodnog vremena na području Općine. Zadatak je bio da se ustanovi stvarno stanje i da se na temelju toga dadu prijedlozi za izgradnju potrebnih objekata i osiguranja ostalih uvjeta potrebnih za život djece i omladine u slobodnom vremenu.

Nakon završenog ispitivanja, u kojemu su sudjelovali i studenti treće godine Pedagogije, dobiveni i obrađeni podaci objavljeni su u opsežnom prikazu u *Zadarskoj reviji*,⁶ Na posebno organiziranom

⁵ Vladimir Janković, »Centar za slobodne aktivnosti omladine na Filozofskom fakultetu u Zadru«, *Pedagoška stvarnost*, Novi Sad, 1958, br. 1, str. 8—16.

⁶ Vladimir Janković, »Analiza društvenih i materijalnih uvjeta korištenja slobodnog vremena djece i omladine u Zadru«, *Zadarska revija*, Zadar, 1968, br. 3, str. 223—245.

sastanku s predstavnicima mjesnih društveno-političkih i ostalih zainteresiranih ustanova izloženi su rezultati ispitivanja i cjelokupne situacije na tom području. I ovaj put doneseno je niz konkretnih prijedloga i zaključaka u cilju poboljšanja životnih uvjeta djece i omladine za vrijeme koje provode izvan škole i porodice.

Među ostalim preporučeno je da se u okviru pedagoškog studija na Fakultetu i u najužoj suradnji sa Socijalističkim savezom i Savezom omladine u Zadru osnuje poseban »Centar za slobodno vrijeme«, u kojem bi se uz daljnje proučavanje problematike slobodnog vremena organiziralo i tečajeve za razne profile stručnih kadrova. Nadalje je preporučeno da se u sklopu Konferencije Socijalističkog saveza formira koordinaciono tijelo koje bi vodilo stalnu brigu o korištenju slobodnog vremena djece i omladine.

Koliko je god već i tada navedena problematika u teoriji i praksi bila više nego aktualna i na mnogovrsne načine sve se više nametala kao imperativ društvenog i pedagoškog djelovanja, ipak su od svih brojnih preporuka i zaključaka ostale samo verbalne konstatacije. Njihova je realizacija prepuštena tzv. povoljnijim prilikama i vjerojatno povoljnijoj atmosferi. A sve to unatoč činjenici da takve i slične akcije već znatno kasne za rezultatima istraživanja i teoretskih analiza kojima je Odsjek za pedagogiju obratio posebnu pedagošku pažnju.

Opravdanost takvih napomena najbolje potvrđuju nedavni Zaključci Prosvjetnog savjeta SR Hrvatske, da se uz ostala pitanja odgoja i obrazovanja pristupi sistematskom proučavanju i unapređivanju korištenja slobodnog vremena djece i omladine kao integralnog dijela sistema odgoja i obrazovanja.⁷

Zbog iznesenih okolnosti rad Odsjeka za pedagogiju mogao se ograničiti samo na osposobljavanje standardnih pedagoških kadrova s izričitom nastavničkom funkcijom u razredu, dok su svi višegodišnji pokušaji i nastojanja na uvođenju novih profila radnika ostali neostvareni i bez dovoljno razumijevanja za nova stremljenja i potrebe mladih generacija.

*
**

Međutim u posljednje dvije godine pokazuju se simptomi stanovitog kretanja naprijed i ponovno se nameću već prije isticane tendencije kao i novi zahtjevi društva u sferi odgoja i obrazovanja. S time u vezi pružaju se Odsjeku za pedagogiju i nove mogućnosti da konačno proširi i obogati djelokrug svoga djelovanja. Tome svakako pridonose i opsežne reformske akcije u domeni prosvjete, po-

⁷ »Prijedlog zaključaka Prosvjetnog savjeta Hrvatske o razvijanju odgojno-obrazovnih djelatnosti u slobodnom vremenu mladih, kao integralnog dijela sistema odgoja i obrazovanja«, Zagreb, 17. XI 1975.

čevši od predškolskog odgoja, pa preko osnovnog, »bazičnog«, i usmjerenog obrazovanja do visokoškolskog sistema studija. Osim toga, dok se na jednoj strani proširuju funkcije osnovnih škola (produženi i cjelodnevni boravak, cjelodnevna škola, slobodna subota), dotle se na drugoj strani ističe nužnost demokratizacije i modernizacije odgoja i obrazovanja, u kojem procesu treba da se obuhvati briga ne samo za profesiju budućeg proizvođača i samoupravljača, već ujedno i za bogatiji, sadržajniji život ljudi u kulturnom provođenju slobodna vremena.

Sva takva i slična nastojanja najuže su povezana s osposobljavanjem odgovarajućih pedagoških i stručnih kadrova, čije se funkcije više ne mogu kretati u okvirima nastave u razredu, već se moraju proširiti i na aktivno djelovanje s mladima u njihovom slobodnom vremenu.

Kao prvi konkretniji primjer takva usmjeravanja može poslužiti akcija za osnivanje Zavoda za pedagogiju i psihologiju s mnogo opsežnijim sadržajem rada od bivšeg Odsjeka za pedagogiju.

Tako se u programu novoformiranog Zavoda među ostalim ističe:

1. Pedagoško-metodičko i psihološko izgrađivanje nastavnika za osnovno, bazično i usmjereno obrazovanje;
2. Studij za školske pedagoge;
3. Sistematska znanstveno-istraživačka djelatnost;
4. Organizacija raznih tečajeva i seminara za usavršavanje pedagoških kadrova.

Nedavnim otvaranjem studija za školske pedagoge učinjen je važan korak na putu realizacije planiranih zadataka Zavoda.

Ukoliko se uspije osigurati i neophodne kadrovske, prostorne, materijalne i financijske uvjete, tada će bez sumnje biti postignuti rezultati koji nagovještavaju takvu suvremenu aktivnost koja ujedno najavljuje nove pedagoške perspektive na pragu treće decenije postojanja Fakulteta.

V. JANKOVIĆ

Vladimir Janković: EDUCATIONAL RETROSPECTIVES AND
NEW PERSPECTIVES

Summary

In the paper about »Educational retrospectives and new perspectives« the author gives a chronological documentary survey of research made by the Department of Education of the Zadar Philosophical Faculty. Based on the initiative conception that the complete training of teachers includes, besides preparation for work in school, education for leisure, a special centre has been formed making inquiries and analyses of possibilities for leisure activities in the community of Zadar. So far, the initiative has in practice not yet been accepted by the authorities, mostly outside the Faculty, so that the training of teachers continues according to the old, classical pattern.

With the foundation of the Institute for Pedagogy and Psychology, however, due to the reform of system, new perspectives open for a more modern way of teacher training.